

Posudek byl vypracován na základě objednávky pro:
Rada pro rozhlasové a televizní vysílání
Krátká 10
10000 Praha 10

**Posouzení nebezpečnosti reality show
(vv, bb) pro děti do patnácti let a
změn mezi prvním a druhým
posuzovaným obdobím
(3. část)**

PhDr. Mgr. Jeroným Klimeš, Ph.D.

30. října 2005

Praha

V tomto dodatku se nebudu zabývat teoretickým pozadím, které jsem rozvinul v první části. Zaměřím se na zhodnocení jevů, které se objevily v druhém posuzovaném období, tj. po 15.9.2005.

Pozorované rozdíly mezi prvním a druhým obdobím

Vzhledem k tomu, že úroveň pořadu je dána jeho charakterem a vybraným účastníky, nepřekvapí konstatování, že mezi prvním a druhým obdobím není moc pozorovatelných rozdílů. Je možno si představit experiment, kdy bychom nezávislým posuzovatelům dali shlédnout řekněme minutové záběry z prvního a druhého období, přičemž by oni měli tipovat, o které období se jedná. S největší pravděpodobností bychom nenaměřili žádný statisticky významný rozdíl. Tipování by bylo na úrovni náhody. Tedy televize na upozornění RRTV nijak nereagovaly.

Multikauzalita morálního vývoje

Degradace morálního vývoje je v mnohém podobná rakovině v oblasti lékařství. Ani u rakoviny nejsme schopni říci, co konkrétního je příčinou nemoci u toho kterého člověka. Můžeme však obecně rozdělit látky na karcinogenní a zdravé. Karcinogenním látkám se pak soustavně vyhýbáme. V naprosté většině případů by se nic nestalo, když dítě by snědlo kousek dehtového papíru, i když dehet je karcinogenní látka. Stejně tak se v naprosté většině případů nic nestane, když dítě uvidí morálně pokleslé chování v televizi. Jak rakovina, tak degradace morálního vývoje je multikauzální proces, kde v rámci dosažení a udržení zdraví musíme uchránit děti co nejvíce látek, které jsou v tomto směru nezdravé či v přeneseném smyslu "karcinogenní".

Stejně jako nepřipustíme, aby v pečivu byly občas místo čokolády zapečené kousky dehtu, tak nemůžeme připustit, aby v televizi občas byly scény, které jsou pro děti zřetelně nevhodné. Jestliže chráníme děti před dehtem z cigaret, měli bychom je stejně chránit před nevhodnými pořady v televizi.

Hádky a způsob mluvy

Jak už bylo řečeno v první části, výchovným cílem není, aby děti neznaly vulgární slova. Tedy naprosto scestné je posuzování scének v reality show podle toho, zda děti v tom či onom věku znají význam použitých vulgarismů. Výchovným cílem je naučit děti kultivovaně se vyjadřovat, protože dobrá úroveň vystupování je podmínkou nutnou společenského úspěchu. Stejně tak chceme, aby se děti naučily konstruktivně řešit konflikty bez nadávání a primitivního urážení. To je těžce nabytá dovednost, kterou se děti učí převážně nápodobou - rodičů, učitelů a dospělých obecně.

V tomto směru je příklad reality show otřesný. Ocitujme jednu konverzaci (26.9.):

Ty jsi furt šlapka.

Komu tady říkáš šlapka. Kdo je u tebe šlapka.

Drž hubu ty jedna píp

Kdo je u tebe šlapka.

Ty jsi!

Kdo je u tebe šlapka, ty svině jedna.

Se uklidni ti říkám, píp

píp, tě zabiju.

Potom já tebe.

Špinavko jedna špinavá

Drž hubu ty svině jedna

Sama drž

Drž hubu nebo tam skočím.

No tak jenom skoč

Sama jsi šlapka.

Šlapka ty jsi.

Zubačko, nikdo tě tu nemá rád... atd.

Nechť si čtenář projde vzpomínkami, kdy naposledy slyšel komunikaci na takové úrovni. Troufnu si tvrdit, že ani v nejpokleslejších pořadech se s něčím podobným nesetkáváme. Stejně je zřejmé, že nejde jen o to, jaké výrazy jsou použity, eventuálně vypípány. Jde o celkovou úroveň komunikace, které by děti vůbec neměly být svědky, a pokud, tak rozhodně s hodnocením, že takto se to opravdu nedělá. Uvědomme si, že pokud děti takto mezi sebou řeší konflikty, tak je za to přes den trestáme, ale navečer si pak pustí televizi a tam uvidí, že takto se řeší konflikty i mezi dospělými. Presentování takového chování bez komentáře a hodnotícího rámce může vážně narušit morální vývoj dětí.

Co vidí děti do patnácti let

Je samozřejmé, že téměř každý dospělý někdy viděl své opilé kamarády, jak po večírku zvrací do kýble (bb 26.9.). Stejně tak i pohledy dospělých na reality show mohou vyvolávat pocit známosti. Dospělý takové večírky již zažil, možná má toto období odžito, takže nemá potřebu se k němu vracet, každopádně malé děti (do patnácti let), pokud nepochází ze sociálně slabého prostředí, tak ve spořádané rodině takové excesy nevidí. Maximálně slyší, že táta či matka se vyjíměčně opili, ale samy na takových událostech neparticipují. (Rodiče je pošlou spát k babičce před plánovaným večírkem, nebo je pošlou do pokojíčku, aby se na to nekoukaly.)

Pro dospělé je však těžké si uvědomit, co děti nikdy neviděly, protože jsou vývojově dávno jinde. Zde pomáhají rodičům heuristická morální pravidla. Obecné poučky či rodičovská intuice o tom, na co by se děti rozhodně koukat neměly.

Zde je to samozřejmě veřejné mínění, které nás informuje o tom, jaký názor na tyto pořady mají rodiče. Jak dobře známo, považují je za nevhodný pro děti. I z odborného hlediska jim musíme dát zcela za pravdu.

Přesouvání a rozptyl odpovědnosti

Problém adolescentního věku jsou málo zvnitřnělé morální zásady. Účastníci si uvědomují, že je to celé hra, tedy přistupují jakoby ve hře na mnohé úkoly, které by jinak sami neudělali: "Jdi a polej kamarádce kafem šaty a postel." Mají pocit, že odpovědnost za tento čin je součástí hry a tedy leží na tom, kdo tuto hru pořádá, tj. na velkém bratrovi, televizi. Toto přesouvání odpovědnosti odborně popsal Milgram ve svých experimentech, kde okolo 80 % lidí bylo schopno - na žádost autority - zabít druhého.

Na druhé straně televize nechtějí přebírat za chování svých účastníků odpovědnost, jako by to ani nebyl jejich pořad. Tak vzniká jev, že televize vysílá velmi závadné chování, za které nikdo nechce nést odpovědnost. Například Oksana se ve zpovědnici chlubí: "Pomstila jsem se [Milanovi] velice dobrým způsobem." Ten velice dobrý způsob znamenal, že se mu vymočila na tričko. Dále dodává: "On je asi takový hlupák, že si toho nevšimne a vezme si to na sebe."

Oksana žije z pocitu, že velký bratr takové jednání od ní očekává. Řekněme si, že celkem právem, protože naprostá většina úkolů od televize jsou naschvály. Televize naopak ukazuje tento čin jako privátní aktivitu Oksany a distancuje se od něho. Výsledkem je tedy vysoce závadné chování, za které nikdo nechce nést odpovědnost. Tento jev se v psychologii označuje termínem **rozptýlená odpovědnost**. Přisoudit objektivní odpovědnost samozřejmě přísluší především soudu, ale z faktického hlediska je televize odpovědná za pořad, který přenáší do rodin. Tím, že jej nevysílá v nočních hodinách, naznačuje, že jej považuje za vhodný pro děti, nebo alespoň neškodný.

Jak vypadají a jakou mají funkci zvnitřnělé zásady?

Od dospělých lidí očekáváme natolik zvnitřnělé morální zásady, že nezpůsobí svým bližním újmu, i kdyby kvůli tomu museli snášet osobní nepohodlí. Nabídka pro Lenu zní: "Dostaneš cigarety, když ukradneš svým přátelům šaty. Pokud budeš chycena, tak je nikdy nedostanou zpět." Dospělý takovou nabídku odmítne, i když to pro něj znamená, že bude frustrovaný díky svému návyku. Tyto morální zásady se samozřejmě opírají o zdravý rozum, přesněji řečeno o životní zkušenost, že ztráta důvěry okolí a pozitivních sociálních vztahů se mnohem déle buduje a je mnohem křehčí, než je dočasné strádání nedostatkem cigaret, a zároveň má větší hodnotu pro život a životní úspěšnost. Tuto nosnou zkušenost však nemohou

účastníci nabyt za dvacet let svého života. To je životní moudrost, která se získává v celoživotní perspektivě a je předávaná z generace na generaci, jako těžce nabyté poznání. Toto předávání se děje například pohádkami, příběhy či vyprávěním o hrdinech, kde se předkládá žádoucí jednání samozřejmě v trochu teatrální, schématické a zidealizované podobě (například příběhy s happy endem). Kostra příběhu pak slouží dětem a posluchačům obecně jako poučení či heuristický návod k jednání (v pohádkách se takto dělí Honza s babičkou o buchtu a vyplácí se mu to).

Reality show mají v tomto směru strukturu, která je diametrálně odlišná. Neopírají se o žádnou hodnotovou kostru, naopak nechávají na divákovi, aby si z nich praktická či morální ponaučení extrahoval sám. Toto opět není vhodná struktura pro děti do patnácti let, které toto nedokáží, protože chování o deset až dvacet let starších účastníků plně nechápou, spíše jen nasávají a imitují, co u dospělých vidí.

To, že dětem prezentujeme svět v zjednodušeném, zidealizovaném podání, není ani pokrytectví ani lež, protože to odpovídá jejich úrovni kognitivních schopností a zároveň je to předpoklad pro zvnitřnění a osvojení po generace předávanému systému morálních zásad. Ty vyžadovaly ke svému vzniku celé generace.

Závěr

Vzhledem k tomu, že televize upozornění RRTV povětšinou ignorovaly, je závěr z druhé posuzované části podobný jako z první. Posuzované reality show představují program určený pro adolescenci a mladší dospělost. Kdyby v zobrazovaném prostředí pobývaly děti do patnácti let, vážně by to ohrozilo jejich psychický, fyzický i morální vývoj. Pokud tedy jsou děti účastníky takového prostředí prostřednictvím televize, nemůže to mít pro ně jakýkoli neutrální, natož blahodárný vliv. Naopak je jisté, že tento druh pořadu je pro ně zcela nevhodný. V rozsahu, v jakém jej české děti sledují, je tedy může vážně poškodit na psychickém i morálním vývoji a neměl by být vysílán během dne, tj. jak stanoví zákon, od 6 do 22 hodin.

Důvody tohoto tvrzení:

- Přímá agrese v podobě vulgarity a hrubosti
- Neschopnost kultivovaného způsobu řešení konfliktů a primitivní mluva
- Erotické scénky i bez viditelného obnažování pohlavních orgánů.
- Některé záběry spíše vypadají jako reklama na kouření a alkohol.
- Pochybný hodnotový systém, který definuje úkoly, odměny a tresty.
- Absence morálního hlediska, tj. nutnost někdy odolávat přirozeným sklonům, které jsou v dané situaci škodlivé či z jiného důvodu špatné.
- Instrumentální a utilitární vztah k citům, vztahům a lidem.